*§ 27–0. Краіны Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі ў міжваенны перыяд

КАЛАНІЯЛІЗМ
НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВАЛЕНЧЫ РУХ ШАРЫЯТ
ГАНДЫЗМ РЭВАЛЮЦЫЯ
КЕМАЛІЗМ САЦЬЯГРАХА
ВАЕННАЯ ДЫКТАТУРА

1. Тэрытарыяльны перадзел свету пасля Першай сусветнай вайны. Пасля Першай сусветнай вайны адбыўся тэрытарыяльны перадзел свету. Пераможаная Германія засталася без каланіяльных уладанняў, а Асманская імперыя спыніла сваё існаванне.

ПРАЦУЕМ З ГІСТАРЫЧНАЙ КРЫНІЦАЙ

З арт. 22 Статута Лігі Нацый

Наступныя прынцыпы прымяняюцца да калоній і тэрыторый, якія ў выніку вайны перасталі быць пад суверэнітэтам Дзяржаў, што кіравалі імі перад тым, і якія населены народамі, яшчэ не здольнымі самастойна кіраваць сабой у надзвычай цяжкіх умовах сучаснага свету. Дабрабыт і развіццё гэтых народаў складае свяшчэнную місію цывілізацыі, і належыць уключыць у дадзены Статут гарантыі ажыццяўлення гэтай місіі.

Найлепшы метад практычна ажыццявіць гэтую місію — гэта даверыць апеку над гэтымі народамі перадавым нацыям, якія, згодна са сваімі рэсурсамі, сваім досведам або сваім геаграфічным становішчам, лепш за ўсё ў стане ўзяць на сябе гэтую адказнасць і якія згодны яе прыняць: яны ажыццяўлялі б гэтую апеку ў якасці Мандатарыяў і ад імя Лігі.

1. З якой мэтай апеку над насельніцтвам былых калоній перадавалі «перадавым» нацыям?
2. Як вы лічыце, у інтарэсах якіх дзяржаў была распрацаваная мандатная сістэма? Ці сапраўды яна спрыяла дабрабыту і развіццю насельніцтва калоній?

Стварэнне мандатнай сістэмы

У 1918 г. вялікія дзяржавы-пераможцы дэкларатыўна абвясцілі *права народаў на самавызначэнне*, г. зн. права кожнага народа самастойна вырашаць пытанне наконт формы свайго дзяржаўнага існавання, свабодна вызначаць без умяшання звонку свой палітычны статус і ажыццяўляць сваё эканамічнае і культурнае развіццё. Для яго рэалізацыі была створана *мандатная сістэма*. Некаторым з краін — пераможцаў у Першай сусветнай вайне *Ліга Нацый* давала паўнамоцтвы на кіраванне былымі калоніямі Германіі і Турцыі.

Ідэалогія «белага каланіялізму»

Мандатная сістэма адлюстроўвала ідэалогію «белага каланіялізму», якой прытрымліваліся кіраўнікі еўрапейскіх дзяржаў. Мандаты на кіраванне атрымалі галоўным чынам Вялікабрытанія і Францыя — традыцыйныя каланіяльныя дзяржавы. Падмандатнымі тэрыторыямі зрабіліся Сірыя, Ліван, Ірак, Палесціна, Тога, Паўднёва-Заходняя Афрыка і Самоа.

Становішча калоній пасля Першай сусветнай вайны істотна не змянілася. Метраполіі навязвалі падуладным народам мадэль развіцця, якая капіравала еўрапейскія ўзоры і парушала мясцовыя гістарычныя традыцыі, што выклікала заканамерны адпор і супраціўленне.

Уздым нацыянальна-вызваленчага руху

2. Нацыянальна-вызваленчыя рухі і іх ідэалогіі: гандызм, суньятсенізм, ісламскі нацыяналізм, кемалізм. Міжваенны перыяд 1918–1939 гг. стаў часам магутнага ўздыму нацыянальна-вызваленчых рухаў у краінах Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Першая Сусветная вайна падарвала прэстыж еўрапейскіх каланіяльных дзяржаў і стымулявала рост нацыянальнай самасвядомасці прыгнечаных народаў. У гэты перыяд сфарміраваліся розныя ідэалогіі вызваленчай барацьбы, якія прапаноўвалі свае шляхі да незалежнасці і мадэрнізацыі. Чатыры найбольш уплывовыя з іх — гандызм, суньятсенізм, ісламскі нацыяналізм і кемалізм — вызначылі

аблічча нацыянальных рухаў і шмат у чым паўплывалі на далейшае развіццё краін Усходу.

Гандызм

Гандызм — сацыяльна-палітычнае і рэлігійна-філасофскае вучэнне, распрацаванае Махатмам Гандзі, якое стала афіцыйнай ідэалогіяй Індыйскага нацыянальнага кангрэса. Гэтая ідэалогія вырасла з сялянскай спецыфікі Індыі і асаблівасцей індуізму, стаўшы унікальнай мадэллю нацыянальна-вызваленчай барацьбы.

Цэнтральнай ідэяй гандызму стала *сацьяграха* — негвалтоўны супраціў, заснаваны на прынцыпе *ахімсы* (непрычынення шкоды жывым істотам). Гандзі адхіляў класавую барацьбу, лічачы яе фактарам, які раз'ядноўвае грамадства, і заклікаў да дасягнення *сарвадаі* — грамадства ўсеагульнага дабрабыту — мірнымі сродкамі.

Асноўныя прынцыпы гандызму ўключалі: дасягненне незалежнасці Індыі выключна мірнымі метадамі; аб'яднанне ў барацьбе ўсіх індыйцаў незалежна ад рэлігіі, касты і класа; ідэалізацыю патрыярхальных адносін і заклікі да адраджэння

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

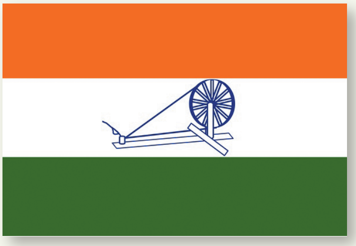

Сцяг ІНК (1934 г.)

Сцяг сучаснай Індыі

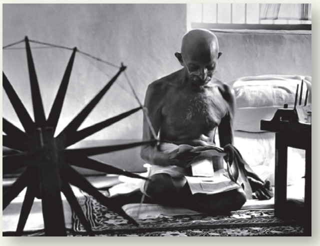

М. Гандзі за прасніцай

Адным з галоўных сімвалаў гандызму з'яўляецца прасніца. Прадзільны калаўрот быў выяўлены на сцягу ІНК. На першым варыянце сцяга будучай незалежнай Індыі прапаноўвалі намаляваць прасніцу, якую потым замяніла кола чакра (як сімвал вечнага руху).

1. *Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, даведайцеся, чаму прасніца ператварылася ў адзін з сімвалаў гандызму. У чым, на думку М. Гандзі, была важнасць прадзення?*
2. *Якую ролю прадзенне адыграла ў нацыянальна-вызваленчай барацьбе індыйскага народа?*

сельскай абшчыны і ручнога ткацтва; барацьбу з каставай няроўнасцю; вырашэнне сацыяльных канфліктаў шляхам арбітражу і кампрамісу. Гандызм прадугледжваў масавае ўцягванне народа ў вызваленчую барацьбу праз байкоты, дэманстрацыі і акцыі грамадзянскага непадпарадкавання пры строгім захаванні прынцыпу негвалтоўнасці.

Суньятсенізм

Ідэалагічнай асновай нацыянальна-вызваленчай барацьбы ў Кітаі стала вучэнне Сунь Ятсена, які высунуў у 1905 г. свае знакамітыя «Тры народныя прынцыпы»: нацыяналізм, народаўладдзе і народны дабрабыт.

Прынцып нацыяналізму разумеўся як імкненне знішчыць прышлую маньчжурскую манархічную ўладу, узнавіць кітайскую нацыянальную дзяржаву і забяспечыць недатыкальнасць суверэнітэту Кітая.

Сунь Ятсен заклікаў да аб'яднання розных народнасцей Кітая — ханьцаў, манголаў, тыбетцаў, маньчжураў і мусульман — у адзіную кітайскую нацыю.

Прынцып народаўладдзя прадугледжваў увядзенне канстытуцыйнага рэжыму і знішчэнне імператарскай улады рэвалюцыйным шляхам. Сунь Ятсен распрацаваў сістэму пяці галін улады: выканаўчай, заканадаўчай, судовай, экзаменацыйнай і кантрольнай.

Прынцып народнага дабрабыту заключаўся ў тым, каб усе людзі былі аднолькава забяспечаны сродкамі да існавання. Дасягнуць гэтага планавалася праз нацыяналізацыю буйны́х манаполій, ураўненне правоў на зямлю па прынцыпе «кожнаму аратаму сваё поле», а таксама мадэрнізацыю капіталістычнага ладу шляхам індустрыялізацыі. Сунь Ятсен лічыў марксізм непрымальным для Кітая і быў прыхільнікам сацыяльнага партнёрства ў духу канфуцыянскай ідэі вялікага яднання народа.

Ісламскі нацыяналізм

У мусульманскім свеце міжваеннага перыяду сфарміраваліся дзве асноўныя формы нацыяналізму — рэлігійная і свецкая. Ісламскі нацыяналізм уяўляў сабой форму рэлігійнага нацыяналізму, які імкнуўся прасоўваць інтарэсы мусульман шляхам спалучэння нацыяналізму з ісламізмам.

Пасля Першай сусветнай вайны пазіцыі панісламізму з яго ідэяй сусветнага халіфата прыкметна саслаблі. На змену яму прыйшлі нацыяналістычныя ідэі, заснаваныя на рэфармаванні сацыяльна-палітычнага і рэлігійна-культурнага жыцця ў кожнай асобнай мусульманскай краіне. Ісламскія нацыяналісты прызнавалі адзінства мусульман на нацыянальнай або этнічнай аснове і выступалі за паслядоўную мадэрнізацыю з выкарыстаннем ісламу як аб'ядноўчага фактару.

Ісламскі нацыяналізм адрозніваўся ад свецкага тым, што рэлігія заставалася асновай нацыяналістычнага наратыву. Гэтая ідэалогія імкнулася

злучыць ісламскую салідарнасць з ідэямі нацыянальнай дзяржавы, выкарыстоўваючы рэлігійную рыторыку для мабілізацыі мас у антыкаланіяльнай барацьбе. Ісламскія нацыяналісты імкнуліся стварыць сучасныя нацыянальныя дзяржавы, заснаваныя на ісламскіх прынцыпах і каштоўнасцях.

Кемалізм

Кемалізм — ідэалогія турэцкага нацыяналізму, высунутая заснавальнікам сучаснай турэцкай дзяржавы Мустафой Кемалем Атацюркам. Гэтая ідэалогія стала найбольш радыкальнай мадэллю мадэрнізацыі ў мусульманскім свеце міжваеннага перыяду.

У аснове кемалізму ляжаць «шэсць стрэл» — шэсць асноватворных прынцыпаў. *Рэспубліканізм* прадугледжваў пабудову канстытуцыйнай дэмакратычнай рэспублікі як альтэрнатывы асманскай абсалютнай манархіі. *Нацыяналізм* разумеўся па французскім узоры як ідэалогія палітычнай нацыі ў межах турэцкай дзяржавы, а не цюркскай этнічнай нацыі. *Папулізм* абвяшчаў міжкласавую салі-

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

1. *Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, вызначце змест прынцыпаў кемалізму.*
2. *Наколькі гэтыя прынцыпы актуальныя ў наш час?*

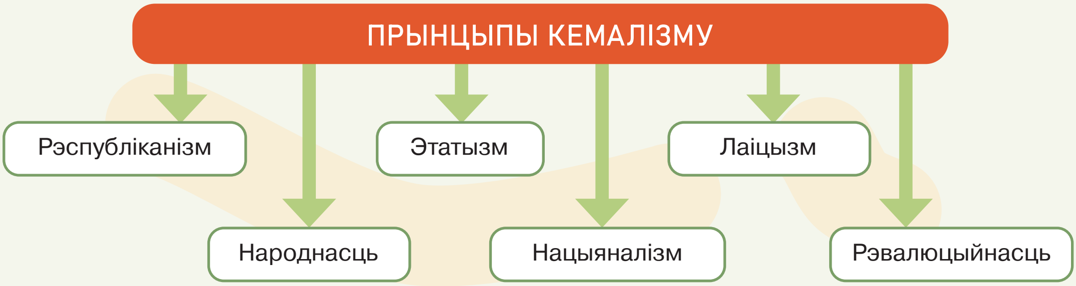

дарнасць і адзінства турэцкага грамадства. *Этатызм* прадугледжваў дзяржаўнае рэгуляванне эканомікі пры захаванні прыватнага сектара.

Асабліва радыкальнымі былі прынцыпы *лаіцызму* (секулярызму) і *рэвалюцыйнасці*. Лаіцызм азначаў поўнае аддзяленне рэлігіі ад дзяржавы, адмену шарыяцкага права і забарону рэлігійнай адукацыі. Рэвалюцыйнасць прадугледжвала рэзкі разрыў з традыцыйным грамадствам і арыентацыю на Захад. Яскравым прыкладам вестэрнізацыі стаў пераклад турэцкай мовы на лацінскі алфавіт.

3. Асаблівасці развіцця краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. У міжваенны перыяд краіны Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі зазналі вялікія змены. Расла нацыянальная самасвядомасць, мацнелі рухі за незалежнасць, адбываліся сацыяльныя і эканамічныя рэформы.

Нацыянальна-вызваленчы рух у Кітаі

Кітай быў фармальна незалежнай дзяржавай, але за ўплыў у гэтай краіне вялі барацьбу краіны Захаду, Расія і Японія. Працэс *мадэрнізацыі* ў Кітаі ўскладняўся ўнутрыпалітычнай барацьбой пасля звяржэння Цынскай дынастыі, якая раскалола краіну на шэраг самастойных абласцей.

НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВАЛЕНЧЫ РУХ

- **Узначальвалі** — буржуазія, афіцэрства, інтэлігенцыя, святары, правадыры радавых і рэлігійных кланаў
- **Сацыяльная база** — сяляне, рабочыя, рамеснікі, гандляры, дробныя прадпрымальнікі, служачыя
- **Аб’яднаўчы фактар** — ідэалогія нацыяналізму і рэлігія
- **Метады барацьбы** — дэманстрацыі, мітынгі, паўстанні, акцыі грамадзянскага непадпарадкавання і інш.
- **Формы барацьбы** — стыхійныя і арганізаваныя, мірныя і ўзброеныя, масавыя і лакальныя

Успомніце, што такое суверэнітэт.

Нацыянальная партыя (Гаміньдан), створаная Сунь Ятсенам яшчэ ў 1912 г., паставіла сваёй задачай усталяванне *нацыянальнага суверэнітэту*, аб'яднанне краіны і ліквідацыю рэшткаў феадалізму.

Гаміньдан, які дзейнічаў у саюзе са створанай у 1921 г. КПК, пры падтрымцы СССР здолеў стварыць Нацыянальна-рэвалюцыйную армію і базу для ваенных дзеянняў на поўдні краіны, што выступіла важнай ваенна-палітычнай перадумовай рэвалюцыі.

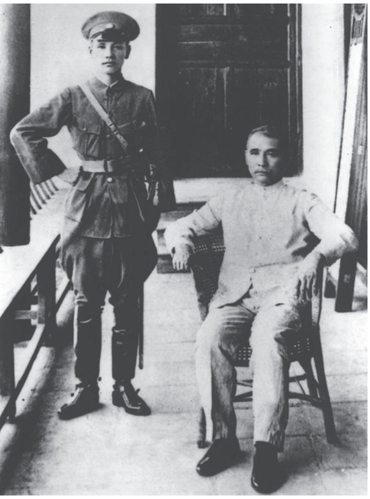

Чан Кайшы і Сунь Ятсен. 1924 г.

Нацыянальная рэвалюцыя супраць ваенна-феадальных клік пачалася з патрыятычнага «руху 30 мая» 1925 г., а завяршылася ўлетку 1928 г. паспяховым заканчэннем Паўночнага паходу Нацыянальна-рэвалюцыйнай арміі і аб'яднаннем краіны пад уладаю Гаміньдана. Да 1949 г. афіцыйным кіраўніком Кітая быў Чан Кайшы. Але раскол паміж камуністамі і Гаміньданам прывёў да працяглай грамадзянскай вайны. КПК змагалася за ператварэнне нацыянал-дэмакратычнай рэвалюцыі ў сацыялістычную, а Гаміньдан — за буржуазна-дэмакратычны шлях развіцця краіны.

Раскол у кітайскім рэвалюцыйным лагеры выкарыстала Японія, акупаваўшы ў 1931–1932 гг. паўночна-ўсходнюю тэрыторыю Кітайскай Рэспублікі — Маньчжурыю. У сярэдзіне 1930-х гг. Чан Кайшы быў вымушаны звярнуцца да СССР з просьбай аб дапамозе. Пасля таго як у 1937 г. Японія развязала поўнамаштабную вайну супраць Кітая, ён і яго прыхільнікі аб'ядналіся з камуністамі для супольнай барацьбы супраць японскай агрэсіі.

Нацыянальна-вызваленчы рух у Індыі

Індыя была найбуйнейшай калоніяй Вялікабрытаніі. Нацыянальна-вызваленчы рух тут узначаліла палітычная партыя *Індыйскі нацыянальны кангрэс (ІНК)*, ідэолагам і духоўным лідарам якога быў М. Гандзі. Створаная ім сістэма палітычных, філасофскіх і маральна-этычных поглядаў — *гандызм* — вырасла з сялянскай спецыфікі Індыі і асаблівасцей індуізму і зрабілася афіцыйнай ідэалогіяй ІНК.

У аснову гандызму быў пакладзены *прынцып негвалтоўнасці*.

Нават у тых выпадках, калі англійскія войскі адкрывалі агонь па дэманстрантах або мітынгуючых, Гандзі настойваў на выкананні прынцыпу негвалтоўнасці. Гэтыя формы барацьбы адыгралі значную ролю ў дасягненні незалежнасці Індыі пасля Другой сусветнай вайны. Але ў 1930-я гг. краіна па-ранейшаму заставалася брытанскай калоніяй.

Нацыянальна-вызваленчы рух у Турцыі

Паражэнне Асманскай імперыі ў Першай сусветнай вайне прывяло да таго, што яе тэрыторыя была акупаваная замежнымі войскамі. У жніўні 1920 г. краіны Антанты навязалі ёй Севрскую мірную дамову. Краіна фактычна аказалася падзеленая паміж Вялікабрытаніяй, Францыяй, Італіяй і Грэцыяй. У адказ на пагрозу страты дзяржаўнага суверэнітэту разгарэлася вайна за незалежнасць (1918–1923 гг.), якую ўзначаліў генерал М. Кемаль. Створаныя ім узброеныя сілы вялі барацьбу на два фронты — супраць султана Мехмета VI і інтэрвентаў. Коштам вялікіх ахвяр яны здолелі атрымаць перамогу.

1 лістапада 1922 г. Вялікі нацыянальны сход Турцыі прыняў закон аб скасаванні султанату. 23 кастрычніка 1923 г. Турцыя была абвешчана *рэспублікай*.

Успомніце, што такое рэспубліка.

Калі стваралася рэспубліка, М. Кемаль сказаў: «Нам неабходна радыкальна змяніць сістэму. Таму я вырашыў, што Турцыя будзе аўтарытарнай рэспублікай, кіраванай прэзідэнтам, які мае ў руках усю выканаўчую ўладу і частку заканадаўчай улады таксама. Форма праўлення турэцкай дзяржавы з'яўляецца рэспублікай. Яна знаходзіцца ў веданні Вялікага Нацыянальнага Сходу, які кіруе рознымі ведамствамі, кабінетам міністраў і выбірае са сваіх членаў Прэзідэнта Рэспублікі. Спіс членаў урада павінен быць прадстаўлены Прэзідэнту Рэспублікі для зацвярджэння Асамблеяй».

М. Кемаль

1. *Пабудуйце схему «Сістэма дзяржаўнага кіравання Турцыі».*
2. *Які палітычны рэжым М. Кемаль лічыў найлепшым для Турцыі? Як вы лічыце, ці была яго пазіцыя на гэты конт гістарычна абумоўленай?*

Мадэрнізацыя Турцыі

У другой палове 1920–1930-х гг. у Турцыі ажыццяўлялася мадэрнізацыя культурнага, сацыяльна-эканамічнага і палітычнага жыцця. У ходзе рэформаў канчаткова аформілася *ідэалогія кемалізму*, што складалася з 6 прынцыпаў.

Складзіце схему «Асноўныя кірункі мадэрнізацыі Турцыі ў 1920–1930-я гг.».

У 1924 г. быў ліквідаваны халіфат, скасоўвалася міністэрства па справах рэлігій, былі закрытыя медрэсэ (рэлігійныя навучальныя ўстановы), з ведання духавенства забіралася судаводства. Уводзіўся новы адміністрацыйны падзел на вілаеты (губерні), падпарадкаваныя непасрэдна цэнтру. Гэтыя рэформы заклалі аснову першай рэспубліканскай канстытуцыі, прынятай 20 красавіка 1924 г., якая аформіла панаванне нацыянальнай буржуазіі і звязаных з ёю памешчыкаў. У 1925–1928 гг. былі прынятыя новыя, на еўрапейскі ўзор, крымінальны і грамадзянскі кодэксы. Забаранялася мнагажонства, уводзіліся еўрапейскі каляндар, еўрапейскае адзенне і новы лацінскі алфавіт замест ранейшага арабскага. У 1934 г. быў выдадзены закон аб увядзенні прозвішчаў. М. Кемаль прыняў прозвішча Атацюрк, якое значыла «бацька туркаў». Галоўным зместам эканамічнай палітыкі з'яўляўся *этатызм*, які прадугледжваў актыўнае ўмяшанне дзяржавы ў жыццё грамадства.

Рэформы Кемаля Атацюрка паслужылі прыкладам для многіх краін Усходу, якія імкнуліся да мадэрнізацыі і незалежнасці. Яны палепшылі ўзровень жыцця і адукацыі, але таксама прывялі да адмовы ад шэрагу традыцыйных каштоўнасцей.

Турцыя падчас Другой сусветнай вайны

З пачаткам Другой сусветнай вайны Турцыя заявіла пра свой нейтралітэт, пасля яна лавіравала паміж варожымі дзяржавамі. Толькі ў лютым 1945 г. краіна абвясціла вайну Германіі і Японіі.

Нацыянальна-вызваленчы рух у Іране

Пасля акупацыі ў 1918 г. Ірана англійскімі войскамі пачалося ўзброенае супраціўленне інтэрвентам. У 1925 г. да ўлады прыйшоў Рэза-шах, заснавальнік новай шахскай дынастыі Пехлеві. Пасля ўсталя-

вання рэжыму асабістай дыктатуры шаха ў краіне пачаліся рэформы, накіраваныя на мадэрнізацыю дзяржавы і кансалідацыю нацыі. Аднак барацьба паміж прыхільнікамі манархіі і іранскай буржуазіяй прывяла да таго, што ў Іране ўзмацніўся ўплыў больш развітых краін.

Японія

Японія прайшла шлях ад дэмакратызацыі грамадства ў 1920-я гг. да яго *мілітарызацыі* ў 1930-я гг. Рубежнай падзеяй выступіў сусветны эканамічны крызіс 1929–1933 гг. Рост інфляцыі і беспрацоўя прывёў да ўзмацнення ролі вайскоўцаў у палітычным жыцці краіны. Японія абрала шлях знешняй агрэсіі ў Азіі і ўступіла ў саюз з нацысцкай Германіяй і Італіяй.

Нацыянальна-вызваленчы рух у Афрыцы

Пасля Першай сусветнай вайны ў Афрыцы ўзмацніліся антыкаланіяльныя настроі. Найбольш актыўныя формы нацыянальна-вызваленчы рух набыў у Егіпце і Марока. У Егіпце рух за незалежнасць узначаліла ліберальная партыя Вафд. Пасля двух антыкаланіяльных паўстанняў Вялікабрытанія ў 1922 г. падпісала дэкларацыю аб наданні Егіпту «незалежнасці». У 1923 г. у краіне была прынятая канстытуцыя, якая ўсталявала канстытуцыйную манархію, але ўплыў Вялікабрытаніі яшчэ доўга захоўваўся.

У Марока, у горнай мясцовасці Рыф, у 1921–1926 гг. плямёны рыфаў пад правадырствам Абд аль-Керыма абвясцілі рэспубліку і аказалі ўпартае супраціўленне Францыі і Іспаніі.

На поўдзень ад Сахары таксама назіраўся рост антыкаланіяльнага руху. У Заходняй і Усходняй Афрыцы мясцовыя лідары пачалі патрабаваць пашырэння палітычных правоў і ўдзелу ў кіраванні. У Паўднёвай Афрыцы ўзмацніліся пратэсты супраць расавай дыскрымінацыі, што зрабілася прадвеснікам будучай барацьбы за незалежнасць і ліквідацыю апартэіду.

Афрыка ў міжваенны перыяд

Лацінская Амерыка

Міжваенны перыяд у Лацінскай Амерыцы быў часам значных змяненняў і сацыяльна-палітычнай нестабільнасці. Актывізаваўся рабочы рух, прафсаюзы патрабавалі 8-гадзіннага працоўнага дня і павелічэння заработнай платы. Вялікая дэпрэсія 1929–1933 гг. ударыла па эканоміцы краін Лацінскай Амерыкі, аснову якой складаў экспарт сыравіны і прадукцыі сельскай гаспадаркі. Экспартныя цэны ўпалі амаль у тры разы, гэта пацягнула за сабой скарачэнне вытворчасці, рост беспрацоўя. Сітуацыя, якая склалася, падштурхнула краіны рэгіёна да правядзення палітыкі індустрыялізацыі, каб паменшыць залежнасць эканомікі ад экспарту сыравіны. Вялікую ролю ў ажыццяўленні індустрыялізацыі адыгрывала дзяржава. Вырас дзяржаўны сектар, дзяржава ўкладвала вялікія грошы ў развіццё прамысловасці, транспарту.

Эканамічны крызіс адбіўся на палітычным жыцці. У Аргенціне адбыўся дзяржаўны пераварот і ўсталявалася ваенная дыктатура. У Мексіцы і Бразіліі ўмацаваліся рэжымы нацыяналістычнай арыентацыі, яны пачалі праводзіць рэформы, каб паменшыць залежнасць сваіх дзяржаў ад замежнага капіталу. У Чылі напрыканцы 1930-х гг. да ўлады прыйшоў Народны фронт, які аб'ядноўваў Сацыялістычную і Камуністычную партыі і іншыя дэмакратычныя сілы. У Нікарагуа ў гады сусветнага эканамічнага крызісу разгарнулася нацыянальна-вызваленчая вайна пад кіраваннем А. Сандзіна. Яе ўдзельнікі ставілі за мэту ўмацаваць суверэнітэт сваёй краіны.

На развіццё Лацінскай Амерыкі вялікі ўплыў аказвала суседства з ЗША, якія абвясцілі «палітыку добрага суседа». У яе рамках ЗША адмовіліся ад умяшання ў справы краін рэгіёна пры дапамозе ваеннай сілы, але імкнуліся ўзмацніць эканамічную залежнасць Лацінскай Амерыкі ад амерыканскага капіталу.

● МАНІЛА Сталіцы дзяржаў
○ Осака Іншыя гарады

ГРАНІЦЫ
- дзяржаў да 1939 г.
- аўтаномных утварэнняў
- тэрыторый, акупаваных Японіяй у 1931–1933 гг.
- тэрыторый, акупаваных Японіяй да 1939 г.
- раёнаў, якія знаходзіліся пад кантролем кітайскіх камуністаў у 1930–1934 гг.

1921 Раёны антыкаланіяльных паўстанняў

Расстрэл у Амрытсары 13 красавіка 1919 г.

«Саляны паход» у Індыі вясной 1930 г.

ТЭРЫТОРЫІ
- акупаваныя Японіяй у 1918–1922 гг.
- падкантрольныя гаміньданаўскаму ўраду да 1926 г.
- асноўнага раёна базіравання кітайскіх камуністаў з 1935 г.
- Індыі з пераважным мусульманскім насельніцтвам
- найбольшай падтрымкі Індыйскага нацыянальнага кангрэса

Паўночны паход Нацыянальна-рэвалюцыйнай арміі Чан Кайшы ў 1926–1928 гг.

Паўночна-Заходні паход Чырвонай арміі Кітая на чале з Маа Цзэдунам (1934–1935)

Азія ў міжваенны перыяд

У міжваенны перыяд большасць краін Азіі і Афрыкі знаходзіліся ў рознай ступені залжнасці ад вядучых еўрапейскіх дзяржаў. Асаблівасцю ўсходніх цывілізацый (за выключэннем Японіі) было захаванне аграрна-традыцыйнага ладу жыцця. Новыя формы ў параўнанні з папярэднім перыядам набывалі нацыянальна-вызваленчыя рухі. Краіны Лацінскай Амерыкі, хоць і здабылі незалежнасць, былі пад велізарным уплывам Еўропы і ЗША.

калі ў свеце…	на тэрыторыі Беларусі…
1924 г. — прыняцце Канстытуцыі ў Турцыі	1927 г. — прыняцце Канстытуцыі ў БССР

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Як змянілася становішча калоній пасля Першай сусветнай вайны? Што ўяўляла сабой мандатная сістэма? З якою мэтай яна ўводзілася?
2. Якія ідэалогіі нацыянальна-вызваленчага руху сфарміраваліся ў міжваенны перыяд? Дайце ім кароткую характарыстыку.
3. Ахарактарызуйце тэндэнцыі ў развіцці нацыянальна-вызваленчага руху краін Усходу ў міжваенны перыяд. Якія яго асаблівасці ў гэтых краінах?
4. У міжваенны перыяд многія краіны Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі сталі на шлях мадэрнізацыі. Якіх вынікаў яны дасягнулі?
5. Чаму Японія ў міжваенны перыяд стала на шлях мілітарызацыі і захопніцкай палітыкі?
6. Назавіце асаблівасці развіцця краін Лацінскай Амерыкі ў міжваенны перыяд.